

TWAALF VERHALEN & EEN REVOLUTIE

La Isla de Cuba

Samenstelling Nanne Timmer

Twaalf verhalen en een Revolutie

La Isla de Cuba

Samenstelling en inleiding

dr. Nanne Timmer

Inhoud

INLEIDING

9

VLEES

Ronaldo Menéndez

21

ORKAAN

Ena Lucía Portela

33

HET PORTRET

Pedro de Jesús

53

ZANDLOPER
Waldo Pérez Cino

79

HAVE A BREAK,
HAVE A REVOLUTION
José Miguel Sánchez (Yoss)

101

DE PARKEERWACHT,
WALTER EN HET VLIEGTUIG
Gerardo Fernández Fe

111

ANTIHELD
Legna Rodríguez Iglesias

119

IPATRIA-IMITATIE
Orlando Luis Pardo Lazo

135

DE BUCKETLIST
Ahmel Echevarría

147

VIJFTIENDUIZEND BLIKJES
TONIJN EN NIKS OM ZE MEE TE OPENEN
Jorge Enrique Lage

165

9 EN DE FRANSE REVOLUTIE

Lizabel Mónica

183

EEN ZEKER MOMENT

IN DE NACHT

Olga Elena Suárez Pérez

195

DANKWOORD

205

José Miguel Sánchez (Yoss) (1970) is in Cuba met name bekend geworden als schrijver van science fiction, en heeft verschillende Cubaanse en Spaanse prijzen gewonnen voor zijn teksten in dit genre. Enkele boeken van zijn hand zijn *Timshel* (1989) en *W* (1997). Maar vooral de roman *Se alquila un planeta* (2001), die in Spanje werd uitgegeven, werd zijn internationale doorbraak. Voor *Super Extra Grande* (2012) kreeg hij de Spaanse UPC prijs, en beide boeken werden in het Engels vertaald. Zijn verhaal in deze bundel is niet zijn gebruikelijke stijl, maar is dermate bekend geworden in Cuba dat het niet mocht ontbreken.

*Have a break,
have a Revolution*

José Miguel Sánchez (Yoss)

Vertaald door Nanne Timmer

Welkom, dame. Ja, ik sta altijd hier bij de ingang van het vliegveld of het hotel op jou te wachten. Aan je glimlach zie ik dat je mij ook meteen hebt herkend. Ik ben de man waar je al jaren van droomt, precies wat je zoekt. Ik heb de ogen van een halfbloed, een huid die is aangetast door de zon en het zout, ontembaar haar en spierbundels van echt werk, niet van de sportschool. Nou ja, spieren, wat er nog van over is, want zoals je weet hebben we het hier niet makkelijk. Ik zie eruit als een intellectueel en partyman in één. Puur natuur, een schattige sjofelaar. Zie je wel? In mijn trekken ligt het gevaar besloten, de kans op een beroving of een geslachtsziekte, maar ook het zoete van suikerriet, echte vriendschap, de edele wilde van Rousseau. Welkom. Ja, ik zal je gids zijn.

Waar wil je eerst heen? Natuurlijk, naar het hotel... Vijf sterren, buitenlands kapitaal, *of course*, helemaal *typical tropical*, net zo authentiek als een dollar van wc-papier. Daar ga je heerlijk genieten van het zwembad, en laat je mij, de inboorling,

kennismaken met de wonderen van airconditioning en room-service. En maar klagen over de hoge prijzen en over het verkeerde beeld dat de groepswandelingen door het historische centrum van de stad geven, waar gidsen vertellen over heel slechte kolonisten en heel goede indianen en negers. Maar maak je geen zorgen: dat hoort allemaal bij het spel, het is de onontbeerlijke ouverture.

Nu gaan we het natuurlijk even hebben over AmigoTours. Ik heb namelijk een vriend die een leegstaande kamer heeft en die verhuurt hij je zo, in ruil voor jouw lieve glimlach plus een belachelijk klein bedrag van die sterke munt waar je je zo voor in het zweet hebt gewerkt. Gewoon in ruil voor wat proletarische solidariteit, want aan jouw kleren zie je zo dat je geen miljonair of kapitalistische uitbouter bent. Het is niet jouw schuld dat je een auto en een huis hebt, maar van de Noord-Zuid-verdeling. De een heeft geluk, de ander pech, hoe dan ook, jij hebt al die spullen thuisgelaten, en hier tellen ze toch niet (wat jammer). We weten dat jij stenen hebt gegooid tijdens de studentenopstand van 1968, dat je de songteksten van Silvio Rodríguez en Pablo Milanés uit je hoofd kent, dat er een poster van Fidel op je kamer hangt. En posters met 'Ontwaakt, verworpenen der aarde', de gekwelde glimlach van Rigoberta Menchú, Nobelprijs voor de Vrede, de vlag van het front Farabundo Martí en een foto van de priester-guerrillastrijder Camilo Torres. Daarom ben je zo actief bij de geldinzamelingen voor weeskinderen uit Guatemala en zit je tot 's avonds laat in het café om de hoek te praten over de werkelijke identiteit van subcommandant Marcos en over de toekomstige hervormingen op ons eiland.

Geen zorgen, dat weten we allemaal. Je hoort nu bij ons, want net als wij geniet je van de kleuren, de onvoorspelbaarheid en het lekkere latino hutjemutjecontact in de bus, onze hyperbarbaarse variant van de stadsbus, ook wel 'de Kameel'. Stop (voorlopig) je harde munt maar weg, doe alsof je Cubaan bent in

plaats van consument, speel mee en ga ook in de rij staan. Pas je aan voor een paar weekjes, niemand zal je herkennen, dat zijn de regels van het spel. Je zult een van ons zijn, ondanks je melkwitte huidje, je lengte, je haar, ultragehydrateerd door de beste shampoo, je puist- en vetvrije metabolisme. Ondanks dat uiterlijk van perfecte makelij, waar jij – dat weten we heus wel – geen schuld aan hebt. Niemand kiest de plek waar hij of zij geboren wordt.

Jij hebt de boel nooit van een afstand willen bekijken, vanuit de bus met airconditioning, de resorts of de toeristenfolders. Kom maar met me mee. We gaan naar de achterbuurten, marihuana, messen en folklore, macho's en alcohol, zo kleurrijk, zo authentiek. Nee, je hoeft je niet in te houden, neem gerust foto's. Het kost niets. We gaan naar het strand. Zonder auto, zonder koeltas. Maar de zonnebrandcrème zal je verraden, zelfs hier zul je niet kunnen ontkomen aan de kinderen die vragen om 'un peso, señora,' en zul je je behoefte om topless te zonnen in bedwang moeten houden. Kom, we gaan naar een *nueva trova*-concert en dan naar een alternatieve rockgroep die zingt in het exotische *spanglisch*. Kom mee naar underground Cuba, de andere kant van het verhaal, van de gefrustreerde acteurs, avant-gardedichters, zwervende dames van goeden huize, denim broeken en spandoeken, met een kritische houding tegenover de Staat, maar altijd met een vriendelijke glimlach. Kom mee, ik ken het allemaal. Wil je iets horen over Bob Marley en de rastafariplaneet? Over singer-songwriter Carlos Varela en de trova-wereld? Over Pello el Afrokán en de rumba-galaxy? Ik ben de wegwijzer op je route, kom. Welkom in het andere Land van Oz, kleine Dorothy.

Natuurlijk, dat andere hoeft je helemaal niet te zien, dat ken je al en past niet in deze omgeving van paradijselijke palmstranden. De supermarkten, de discotheken, de nep-McDonald's (in dollars natuurlijk) en de opgedirkte pubers die daar komen, het interesseert je allemaal niet. Jij hebt het allemaal door, want jij

hebt Bataille, Foucault, Lyotard en zelfs Alvin Toffler gelezen: de popcultuur zal als een zeepbel uit elkaar spatten. De ontwikkeling, het kunstmatige, het onechte, het onmenselijke, het onfolkloristische, die ziellose wereld... Ja, lekker, ik wil wel een ijsje. Nee, ik heb ook geen zin om in de rij te staan. Zullen we naar binnen gaan? Kijk, daarom zei ik dat je je dollars moest bewaren. Fantastisch hè, deze nep-McDonald's?

Ja, dit is het steentje dat jij bijdraagt, je weloverdachte goede daad. Iedereen weet dat jij de wereld niet kunt veranderen, en er is ook niemand die dat van je verwacht. Je bent niet rijk en je bent nu eenmaal niet getraind om te vechten, anders zou je het wel weten... Als jij een bazooka zou hebben, zouden sommige van die klootzakken het niet lang meer maken. Je kent dat nummer van Bruce Cockburn toch wel? Ja, goed idee, een feest geven van je schaarse spaarcenten... Ik nodig iedereen uit. Jij zorgt voor het eten en de drank, en wat nog meer? Misschien een beetje wiet om ons dichterbij Jah te brengen? Ja, dat ook. Of het mag doet er niet zoveel toe. De wet komt van de kolonisator en is er om overtreden te worden.

Heb je het naar je zin? Fijn dat je je zo goed voelt en fijn om mensen die niets hebben iets cadeau te doen, vind je niet? Bedankt voor de sportschoenen en de broek, je weet niet half hoe hard ik die nodig had. Wil je mijn gedichten lezen? Ze zijn niet gepubliceerd, ze verkopen niet, de uitgeverijbusiness is één grote maffia. Maar treffend, hè? Hoe ze de harde werkelijkheid illustreren? En met de broodnodige dosis optimisme van een volk dat – ondanks alles – vecht en zich niet laat kisten. Ik doe je er een paar cadeau... Neem ze gewoon mee. Als het je lukt om ze gepubliceerd te krijgen, stuur je me het boek. Je mag me ook altijd andere boeken sturen. Ik weet natuurlijk niet dat cultuur zo duur is in die slechte landen waar ze zulke goede dingen maken.

Natuurlijk, zes weken is maar kort, je vriend daar zal niet eens tijd hebben om je te missen, met z'n werk bij de platen-

maatschappij en al die rentepercentages... Dat hij een smerige yup is zonder enig sociaal bewustzijn? Dat moet je niet zeggen. Hij heeft toch ook op de barricades gestaan? Maar ja, natuurlijk, hij heeft nooit durven komen, zijn droom niet aan de werkelijkheid durven toetsen. Alles is anders dan je het je had voorgesteld. Maar het is de moeite waard, toch? Je wist al dat dit niet het Beloofde Land was... Nee, niet huilen... Als je je niet in kan houden, hier is mijn schouder... Het is niet jouw schuld, kop op, droog die mooie blauwe ogen van je en kom met me mee. Laat het maar over je heen komen. Zes weken is inderdaad kort, maar er kan van alles gebeuren...

Geniet van het schaakspel van mijn gebruinde vel op jouw sneeuw witte huidje, terwijl ik je tussen je gehijg door één, twee, honderd keer schaakmat zet. Misschien was jij er ook zo een die dacht dat die Afro-Caribische potentie een mythe was? Zwetevrije lichamen tegen elkaar aan geplakt in een kamer zonder airconditioning zodat de kleffe liefde ervan afdruipt. Je orgasmes die eerst stil en ingehouden waren, maar nu latino worden, met krabben en kreten van vieze woorden, doordrongen van een passie die de verschillen tussen landen wegvaagt. In bed zijn we allemaal gelijk, toch? Je kunt me ter plekke tot dictator benoemen van de Republiek van jouw Liggende Lichaam (en staand en soms gebogen, je moet een beetje fantasie hebben). Je kunt me zelfs vragen om mijn pure, wilde zelf te blijven, waar jij zo dol op bent, en nooit met jou tot democratie over te gaan, of constitutionele monarchie, niets van dat geciviliseerde gedoe. Belle en het Beest, de toeriste en de inboorling. De ontwikkelde en de onderontwikkelde.

Jij en ik weten allebei dat dit geen toekomst heeft, maar volgens zen is er geen morgen. Kom in mijn leven, leer mijn familie kennen. Mijn broer is in de oorlog gestorven, mijn neef zit gevangen... Politiek gedoe, nee, dat begrijp jij niet... Hij eigenlijk ook niet, daarom zit hij gevangen. Of iemand het begrijpt? Kijk,

dit is een foto van mijn zus, die is met een Italiaan getrouwd en soms stuurt ze een brief uit Milaan. Het gaat goed met haar. Maar ja, zij zou zelfs onder een steen kunnen leven als ze maar kleding, eten, een auto en een videorecorder heeft. Jij en ik weten dat er meer is dan dat. Daarom ben je hier, toch? Voor jou gaat het ook om méér.

Mijn moeder vindt je aardig, heb je dat gemerkt? Maak je niet druk, zo slecht is je Spaans niet, mijn vrienden lachen altijd. Zo zijn we nu eenmaal, goedlachs, we lachen om alles. Dat is wat we 'creoolse humor' noemen. Maar we zijn ook weleens bedroefd hoor, de eeuwenoude melancholie van de uitgeroeide indiaan, en de neger die uit zijn land werd weggerukt. We zijn zoals we zijn. Ons hoeft je niets uit te leggen. Dit is het land van de Siguaraya. Wat dat betekent? Aha, interessant, jammer dat er haast geen tijd meer is.

Zes weken is inderdaad kort. Dit moment zat eraan te komen. Bij mij blijven? Alsjeblieft zeg... Je weet dat dat niet kan, dit is niet jouw wereld, hier leven is niet hetzelfde als er maar voor even zijn. Ik? Ja, ik zou het geweldig vinden, natuurlijk, maar het is veel te duur. Nou ja, als jij erop staat... Huil niet, maak geen valse beloften. Zes weken is maar anderhalve maand. Je maakt het wel weer goed met je vriendje. Hij houdt van je, en zo'n yup is hij nou ook weer niet. Zou je misschien deze brieven mee willen nemen? Je weet hoe dat gaat met de internationale post. Natuurlijk kun je me schrijven. Je weet mijn maat, ik denk niet dat ik veel aan zal komen. Ik ook van jou. Ik weet dat je zult proberen zo snel mogelijk terug te komen. Maak je vriendinnen enthousiast... Mijn vrienden kunnen niet wachten ze te leren kennen. Hup, rennen, je vliegtuig vertrekt, vergeet je tasje met souvenirs niet, kijk uit, de poster van Camilo en Che valt eruit. De laatste kus. Goede reis, schatje...

Zes weken is maar anderhalve maand. En ik ben maar een gids. In zekere zin ben ik een priester die jou je zonden heeft

horen opbiechten: dat je in de eerste wereld woont, dat je geen honger maar cultuur hebt, dat je kunt reizen, geen latina bent, je dromen en idealisme hebt ingeruild voor materiële zekerheid. Ik vergeef je je zonden, je hebt boete gedaan met je gezegende harde munt, je naïeve sympathie en je volle koffers die bijna leeg weer met je vertrokken, penitentie door je over ons te ontfermen omdat je zo graag iets doet voor de sociale rechtvaardigheid. Ik spreek je vrij en laat precies genoeg berouw over, zodat je snel terugkomt naar het Cuba van achter de ansichtkaart, naar dit spel van maskers dat wij zijn en dat jij bent, naar deze folkloristische, postmoderne identiteit. Zodat je je een vrijheidsactiviste voelt, een vrouw met sociaal bewustzijn. En dat je, wanneer je 's avonds moe van je werk komt, met een glimlach op je gezicht in slaap kunt vallen, omdat je hebt meegewerkt aan een betere wereld. Ik vergeef je al je zonden, en open je hart om het geloof in de Goede Zaak toe te laten, een Revolutie van zes weken per jaar, van *latin love* en verboden smaken, van idealisme en seks. Een pasklare Revolutie voor een vrouw gevangen in de wervelwind van het moderne leven. Veilig en comfortabel, makkelijk mee te nemen. Have a break, have a Revolution. Ga in vrede.

Amen, dat zou ik bijna vergeten.